

XI.

DE BOEKHOUDING ALS IDEEËLE SAMENVATTING VAN
HET PRODUCTIE- EN DISTRIBUTIEPROCES.

a. De beteekenis der boekhouding
in het algemeen.

De boekhouding van een kapitalistisch bedrijf heeft in het algemeen deze zin, dat ze de ondernemer een inzicht moet verschaffen, of hij met winst of met verlies gewerkt heeft, waartoe hij al zijn inkomsten en uitgaven of zijn bezittingen en schulden noteert. Behalve dit algemeene overzicht, heeft hij door de afzonderlijke posten in de boeken ook een inzicht in alle bewegingen van zijn bezit. Als de kapitalist in zijn bureau z'n bedrijfsboeken controleert, vindt hij daar een samenvatting van het productie- en distributieproces van zijn bedrijf. Hij ziet, wat en hoeveel in het bedrijf werd opgenomen en wat en hoeveel er weer uit ging. Van belang is hierbij op te merken, dat de boekhouding een volkomen passieve functie is: de boekhouding is niet anders dan een soort foto, van wat in het bedrijf is gebeurd. Ze is een soort van verkleiningsspiegel, die de gebeurtenissen van de uitgestrekte fabrieksterreinen in beknopte vorm getrouw weergeeft.

De boekhouding is de ideeële
samenvatting van het bedrijf.

Ook het communistisch bedrijf heeft z'n ideeële samenvatting in z'n boekhouding. Ook hier vinden we een nauwkeurige registratie van de goederenbeweging, zoals deze door het bedrijf gaat. Eenerzijds krijgen we een overzicht van de hoeveelheid maatschappelijke arbeid, die in de vorm van grondstoffen en productiemiddelen het bedrijf binnen vloeit en anderzijds verschijnen de afgeleverde hoeveelheden product, die er weer uit stroomen. Verder vinden we hier een nauwkeurige opgave, hoeveel uren levende arbeid voor het omvormingsproces van grondstof tot product nodig waren. Of, om het concreet aan ons meer genoemde voorbeeld te laten zien:

$$\begin{array}{rclclcl}
 (p & + & g) & + & a & & \\
 \text{machines} & + & \text{grondstoffen} & + & \text{arbeid} & = & 40\ 000 \text{ p.schoenen} \\
 1250 \text{ arb.uren} & + & 61250 \text{ arb.uren} & + & 62500 \text{ arb.uren} & = & 125\ 000 \text{ arb.uren.}
 \end{array}$$

b. Het giroverkeer als
"verrekening".

Zoodra echter goederen in het bedrijf worden opgenomen of er uit gaan, treedt het in verbinding met andere bedrijven. En omdat het tot de "leekenvoorstellingen" zoowel van kapitalisme als van communisme behoort, als men meent, dat goederen zonder verrekening overgedragen kunnen worden, zal het ontvangende bedrijf de binnengekomen goederen met het afleverende moeten "verrekenen". Het is nu maar de vraag, op welke wijze het dit zal doen. In het kapitalisme gebeurt het òf door directe betaling in baar geld, òf (en dit is de gebruikelijke wijze van "verrekening") door het bedrag door middel van een bak of girokantoor te doen uitbetalen. In dit geval is het eenvoudig een kwestie van overschrijven of overboeken. De betalingen voltrekken zich, zonder dat het geld circuleert, het is in zekere zin een "geldloos verkeer".

Leichter is van meening, dat de practijk van het leven zal moeten uitmaken, of deze twee wijzen van verrekening ook in het communisme behouden moeten blijven. Hij zegt daaromtrent:

"Alle zakelijke voorwaarden der productie, alle half-fabrikaten, alle grondstoffen, alle hulpstoffen, die door andere bedrijven in het verder-verwerkende bedrijf worden geleverd, worden haar berekend, gefactureerd. De vraag, of het daarbij tot directe betalingen in arbeidsurengeld of eenvoudig tot overboekingen, dus tot het baar-geldlooze verkeer komt, zal het beste door de practijk opgelost worden."

(Leichter - als boven - blz. 68)

Inderdaad zal de practijk een hartig woordje meespreken, maar in principe is een verrekening in arbeidsurengeld buiten het girokantoor om, absoluut onjuist. Daarom wijzen we het hier, waar het toch om een theoretisch onderzoek gaat, volkomen van de hand. In de loop der ontwikkeling moeten alle verrekeningen over een centraal girokantoor loopen. Want zooals ieder afzonderlijk bedrijf een ideële afspiegeling van z'n productieproces behoeft, zooveel te meer is dat noodig voor het totaal-bedrijfsleven der samenleving. Verloopen alle verrekeningen over de giro, dan hebben we hier een volledige registratie van de goederenbeweging door de heele samenleving. Het is de algemeen maatschappelijke boekhouding van het productie-distributieproces. Verloopt echter een deel der verrekeningen buiten deze boekhouding om, dan hebben we deze registratie niet, d.w.z.: er kan geen sprake van een algemeene maatschappelijke boekhouding zijn!

Dit is één van de gronden, waarom het communisme een directe verrekening in arbeidsurengeld van de hand moet wijzen en dit is dan ook de rede, waarom wij de term arbeidsgeld niet gebruiken, maar van verbruiksgeld spreken. Daarmee wil dan tot uitdrukking gebracht zijn, dat deze "aanwijzingen op product" alleen voor het betrekken van individueele consumptiegoederen gebruikt kunnen worden en niet voor de verrekening tusschen de bedrijven.

c. Begripsomvormingen.

Geen "inkomsten" - geen
"uitgaven".

Na deze oriënteerende opmerkingen kunnen we de communistische boekhouding van het afzonderlijke bedrijf nader beschouwen. Ofschoon het misschien voor velen op "haarkloverij" lijkt, willen we het toch doen, omdat het ons inzicht in het wezen van het communisme verdiept. We zullen zien, dat de boekhoudkundige termen: winst en verlies, inkomsten en uitgaven, bezittingen en schulden, in het communisme hun geldigheid verliezen. Wel zal een goed deel dezer termen ook nog in het communisme door spraakgebruik blijven voortleven, maar tot goed begrip is het noodzakelijk, in te zien, dat ze dan een heel andere inhoud gekregen hebben.

Om het karakter der begripsomvormingen te zien, moeten we van de nieuwe sociale verhoudingen uitgaan, n.l. van de nieuwe rechtsorde. Deze is, dat noch het bedrijf, noch het vervaardigde product het eigendom der bedrijfsorganisatie is: het is alles gemeen - schaps goed, dat door haar "in naam der samenleving" wordt beheerd. De gebeurtenissen in het bedrijf kunnen daarom niet verschijnen als een verandering in de bezittingen en schulden van het bedrijf, en daarom kan het ook geen eigenlijke "inkomsten" en "uitgaven" hebben. Het bedrijf kan wel spreken van de hoeveelheid goederen, die het uit de samenleving heeft opgenomen en die het weer in de samenleving doet. Zoodra het bedrijf product heeft afgeleverd, noteert het dit wel in de bedrijfsboeken en wordt dit bedrag door de giro uit de rekening van het ontvangende bedrijf op die van het leverende geboekt. Maar dit beteekent niet anders, dan dat de samenleving deze goederenbeweging heeft geregistreerd. Het bedrag verschijnt dus wel in de bedrijfsboeken, maar het heeft niet het karakter van "inkomsten". Het is een registratie zonder meer.

Hetzelfde is het geval, wanneer het bedrijf productiemiddelen of grondstoffen van een ander bedrijf betreft. Wel noteert het, hoeveel arbeidsuren product het in deze vormen uit de samenleving heeft opgenomen, wel schrijft het algemeene girokantoor dit bedrag over op andere rekening, maar het zijn geenszins "uitgaven", net zoo min als het voor het andere be-

drijf "inkomsten" zijn. Ook hier is het een registratie van de goederenbeweging zonder meer. In de plaats van het debet - credit van de tegenwoordige boekhouding zouden de benamingen daarom moeten luiden:

UIT DE GEMEENSCHAP
OPGENOMEN.

IN DE GEMEENSCHAP
DOORGEGEVEN.

Wat als productiemiddel of als grondstof in het bedrijf gaat, uitgedrukt in arbeidsuren. Verder het verbruik aan verbruiksgeld.

De afgeleverde hoeveelheid product.

d. Begripsomvormingen.

Geen "winst" geen "verlies".
1).

Net zoo min als het bedrijf "inkomsten" of "uitgaven" heeft, net zoo min kent het "winst" of "verlies". De bedrijfsorganisatie registreert slechts, hoeveel maatschappelijke arbeid ze in de vorm van p, g en levende arbeid uit de gemeenschap heeft opgenomen en dit zelfde bedrag geeft ze aan de samenleving terug, maar in andere vorm, in de vorm van het door haar vervaardigde product. Ze kan daarom geen "overschotten" of "te korten" hebben. Ditzelfde verschijnsel kunnen we ook anders uitdrukken: we kunnen ook zeggen, dat de rentabiliteit onbekend is!

Maar al ontbreekt de rentabiliteit, de ratio-naliteit van het bedrijf is zeer goed bekend. Het kan n.l. zeer goed voorkomen, dat de gemeenschap meent, dat de afgeleverde hoeveelheid product te gering is. Dit zou zich dan niet daarin openbaren, dat het bedrijf met een "te kort" met "verlies" zou werken, maar dat zou daarin te voorschijn treden, dat in dit bedrijf de productietijd van het product te hoog boven het maatschappelijk gemiddelde zou liggen.

- 1). Bij deze beschouwing gaan we, zooals steeds, van de toestand uit, dat het bedrijfsleven "planmatig" verloopt en geen bijkomstige stoornissen intreden. Dat is de eenig mogelijke manier, om het w e z e n van de zaak te begrijpen en zoo tot een klare begripsvorming te komen.

De gemeenschap, of, in opdracht van deze de bedrijfsorganisaties der geheele industriebranche, zou dit bedrijf daarvoor t e r v e r a n t w o o r d i n g kunnen roepen, zoodat het zou moeten verklaren, w a a r d o o r zijn productietijd zooveel hooger ligt, dan in andere gelijksoortige bedrijven.

e. De zin der communistische boekhouding.

En hiermee zijn we dan gekomen aan het karakteristieke verschil tusschen de kapitalistische en de communistische boekhouding. Beide geven een ideeële samenvatting van het bedrijf, maar bij de kapitalistische heeft ze de zin van het vaststellen, of er met winst of verlies is gewerkt en bij de communistische beteekent ze, behalve zelfcontrole op de productie in het bedrijf, ook een v e r a n t w o o r d i n g o m t r e n t h e t b e h e e r d e r m a a t s c h a p p e l i j k e g o e d e r e n , die aan de samenleving wordt afgelegd.

f. De algemeen maatschappelijke boekhouding.

De ideeële samenvatting van het bedrijfsleven in de algemeen maatschappelijke boekhouding is niet een of andere "bedachte" of geconstrueerde maatregel, maar ze is het "natuurlijke" resultaat van de strenge doorvoering van de maatschappelijk gemiddelde arbeidstijd als dragende kracht van productie en distributie. Deze smeedt het heele bedrijfsleven aaneen en r e g e l t het, terwijl het noteeren van de goederenoverdracht "vanzelf" tot een totaal-overzicht van de geheele maatschappelijke werkzaamheid voert. Zoo O N T S T A A T dus de algemeene boekhouding over voortbrenging en verbruik der heele samenleving. We vinden hier een overzicht van de heele maatschappelijke "inventaris" (Zie blz. 26/27), alsmede een opgave, hoe deze wordt aangewend.

Natuurlijk verschijnt in deze "inventaris" geen opgave als bijvoorbeeld: zooveel boormachines, zooveel draaibanken, zooveel pikhouweelen enz. enz. Er verschijnt echter wel, met hoeveel productiemiddelen iedere tak van bedrijf werkt; alsook, hoeveel grondstoffen en levende arbeid deze verbruikt. M.a.w. er verschijnt wel hoe de maatschappelijke arbeid in gestolde vorm (productiemiddelen en grondstoffen) en in vloeiende vorm (levende arbeid) over de verschillende maatschappelijke werkzaamheden is verdeeld. Dat beteekent echter niet anders, dan dat alle elementen voor een z.g. "planmatige" productie hier te vinden zijn.

Deze boekhouding is boekhouding in de ware zin des woords: het is n i e t m e e r dan boekhouding. Wel is hier het centrale punt, waar alle stralen van het bedrijfsleven samenvloeien, maar deze economische centrale heeft niet de

leiding, niet het beheer en ook niet het beschikkingsrecht over productie en distributie. De "Bedrijfsorganisatie voor Algemeen Maatschappelijke Boekhouding" heeft over slechts één bedrijf iets te zeggen: over haar eigen. Dit vloeit echter geenszins voort uit een of ander decreet van het Radencongres, of uit de goede wil, die de arbeiders van het verrekenkantoor zou bezielen, maar dit wordt zoo bepaald door de gang der productie zelf.

.....